

2. Sámegielain luohpat vuodđoskuvllas

Øystein A. Vangsnes, professora davviriikkalaš gielladiehtagis. UiT Norgga árkálaš universitehta

2. Sámegielain luohpat vuodđoskuvllas.....	1
Čoahkkáigeassu.....	1
2.1 Álggahus.....	2
2.2 Duogáš	4
2.2.1 Sámi oahppoplánat ja sámegiella Norgga vuodđoskuvllas	4
2.2.2 Ohppiidlogorievddadeapmi vuodđoskuvllas 2009–2020	5
2.2.3 Oanehaččat ohppiidlogu rievdamis joatkkaskuvllas áigodagas 2013–2020.....	7
2.3 Ohppiidlogu ovdáneapmi mánáid ahkejoavkkuid mielde.....	9
2.3.1 Metoda ja válljen.....	9
2.3.2 Davvisámegiella	10
2.3.3 Julevsámegiella ja lullisámegiella.....	12
2.3.4 Finnmárku Romssa ektui	13
2.4 Dulkon, čilgen ja eambo dárbu diehtit	16
2.4.1 Oanehis čoahkkáigeassu.....	16
2.4.2 Ođđadárogielaluohpan ja sámegielaluohpan.....	16
2.4.3 Ákkat sámegiella heaitimii	18
2.4.4 Giellagáhtten vai giellaealáskahttin.....	19
2.5 Konklusuvdna	20
2.6 Rávvagat.....	22
Referánsat ja gáldut	22

Čoahkkáigeassu

Dán artihkkalis geahččat mánáid ahkejoavkku gaskamearálaš ovdáneami vuodđoskuvlla sámegielohppiin 1.–10.ceahkis áigodagas 2003–2011. Iskkadeapmi čájeha ahte leat hirbmat ollu sámegieloahppit geat heitet sámegieloahpahas. Birrasiid 20 proseanta vuosstašgielatohppiin, geat vuosstaš klássas álget sámegielain, heitet sámegiel 1-oahpahasain vuodđoskuvlla áigodagas, ja 30 proseanta nubbingielatohppiin heitet sámegiel 2, ja lagabui 40 proseanta ohppiin geat álget sámegiel 3 heitet sámegieloahpahas. Guorahallan deattuha

eanemusat davvisámegiela loguide, go dat leat dan mađe stuorrát ahte sáhtta oaidnit čielga minstara, muhto maiddá julevsámegiela ja lullisámegiela logut leat ovdanbukton ja digaštallon. Sámegieloahpahusa heaitima gohčodan “sámegiela luohpat”, seamma ládje go dárogielagiin geain ođđadárogiella lea leamaš váldogiellan ja leat lonuhan ođđadárogielas girjedárogillii, mii lea gohčoduvvon “ođđadárogielain luohpat”. Guhkes ággi geahčastagas lea čielggas ahte sámegieloahpahusa heaitin ii leat buorre sámegiela boahhteáigái ja ahte skuvlla rolla lea ealáskahttit sámegiela. Dan dihte livčče buorre jus iskkadeamit čájehivčče sivaiddan dan sámegiela heaitimii, nu ahte boahhte lávki livčče bidjat doaibmabijuid johtui maiguin unnida dan.

2.1 Álggahus

Lea oahpes ášši ahte ollu oahppit geain lea ođđadárogiella váldogiellan lonuhit girjedárogillii vuodđoskuvlla áigodagas. Muhtimat leat dan gohčodan “ođđadárogiela luohpamin” (Grepstad 2004, 2012, St.meld. nr. 35 2007–2008; geahča Wold 2019 oážžun dihte obbalaš gova), ja fáddá lea ožžo ollu fuomášumi, earret eará dutkiin, eiseválddiin ja giellapolitihkalaš orgánain.

Sámegiela dáfus dáhpáhuvvá sullasaččat go skuvllas lonuhit giela mii unnimus adno gillii mii eanemus adno: Ollu oahppit geain lea sámegieloahpahus heitet dainna vuodđoskuvlla áigodagas. Dan dihte gávdno maid “sámegiela luohpat” oahpahasas, mii lea maid fáddá dán artihkkalis.

Skuvlajagi 2020/2021 ledje 2522 oahppi geain Norgga vuodđoskuvllain (1.–10. ceahkis) lei sámegieloahpahus muhtin sámegielas, go geahččat oktan davvisámegiela, julevsámegiela ja lullisámegiela ja dan golbma oahpahasmodealla sámegiella 1, sámegiella 2 ja sámegiella 3. Dat boahdá ovdán Oahpahasdirektoráhta Vuodđoskuvlla diehtujuohkinvuogádagas (dás duohko gohčoduvvo “GSI-diehtovuodđu (dárogillii GSI-database). Lohku lea lassánan skuvlajagis 2019/2020, namalassii 4,7 proseanttain jagis. Skuvlajagi 2018/2019 ledje 2394 sámegieloahppi. Tabealla 2.1 čájeha movt oahppit juohkásit ceahkiid mielde dan golmma namuhuvvon skuvlajagis.

Tabealla 2.1 Sámegieloahpahusa oahppit juhkon ceahkiid mielde skuvlajagiid 2018/2019, 2019/20 ja 2020/21.

Skuvlajahi vs. ceahkki	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	Oktii-buot
2018/19	231	279	296	307*	252	234	243	200	190	162	2394
2019/20	256	252	288*	285	284	235	220	227	185	177	2409
2020/21	262	296*	274	294	284	272	240	200	217	183	2522

Gáldu: Vuodđoskuvllaid diehtujuohkinvuogádat (GSI-diehtovuodđu dárogillii VIS-database).

*Ceahkki mas ledje eanemus oahppit dan skuvlajagis

Dán tabeallas sáhttit oaidnit mánga ášši. Vuosttažettiin oaidnit ahte buot jagiid leat eambbogat vuosttaš klássas go logát klássas geain lei sámegieloahpahus. Nubbi lea ahte buot jagiid lei stuorit ohppiidlohku nuppi ceahkis go vuosttaš ceahkis, ja 2018/19 lei stuorimus ohppiidlohku

njealját ceahkis (307), mii oktiivástida 3. ja 2. ceahkiin dan guokte čuovvovaš skuvlajagi (288 ja 296 oahppi).

Tabealla 2.1 logut eai mital goitge maidige das man oallugat álge vuosttaš ceahkkái dalle go logát klássat dien golmma jagis álge skuvlii. Ledje go sii eambbogat dalle, ja jus nu ledje man ollu eambo? Movt mánáid ahkejoavkkuid logut rivde dan logi jagis go sii vázze vuodđoskuvlla?

Veahá gal čájeha tabealla dieđuid daid mánáid ahkejoavkkuid birra, maid sáhtta buorebut oaidnit go leat iešguđetlágan ránes ivnniiguin merkejuvvon tabellii. Ovdamearkka dihte sáhttit oaidnit ahte dat 231 guđa jahkásačča geat álge sámegieloahpahasain vuosttaš ceahkis 2018/19, ledje 252 čieža jahkásačča nuppi ceahkis 2019/20 ja skuvlajagi 2020/21 ges ledje 274 gávcci jahkásačča goalmát ceahkis. Sii gárte 44 eambo sámegieloahppi dan golmma jagis. Sullasačcat sáhttit oaidnit ahte dat 234 oahppi guđát ceahkis 2018/19 unno čihččet ceahkis 220 oahppái skuvlajagi 2019/20 ja 200 oahppái gávccát ceahkis 2020/21. Njealját ceahki rájes unno juohke ceahkis oahppit dan golmma skuvlajagis.

Dábálaččat go sámegielohppiid birra mitaluvvo ja digaštallo, de oaidnit jus ohppiidlohku leat lassánan dahje njiedjan daid ovddit skuvlajagiid obbalaš ohppiidloguid ektui. Dát artihkal lea dan dáfus earálágan go das lea ulbmil čájehit mánáid ahkejoavkkuid sámegielohppiid gaskamearálaš loguid movt dat rievddadit stuorit lohkomateriálas, mat leat juhkon sámegieloahpahasu iešguđetlágan modeallaide (sámegiella 1, 2 ja 3) ja dan golmma sámegiela ektui (davvisámegiella, julevsámegiella, lullisámegiella). Guorahallan čájeha ahte eai leat unnán oahppit geat heitet sámegieloahpahasain vuodđoskuvllas, mii mearkkaša ahte gávdno “sámegiel luohan” mánáid ja nuoraid gaskkas oahpahasas. Sávvamis sáhtta buorre duodašteapmi leat veahkin oažžut fáttá bures oidnosii sihke bargodoaimmaide ja eiseválddiide, vai boahhte lávki livčče gávdnat čilgehusaid dasa ja beasaše bidjat doaimbajuid johtui maiguin bisseha ahte oahppit heitet sámegieloahpahasain. Dás han lea sáhka sámegiela boahteáiggis. Dat mánát ja nuorat geat ohppet sámegiela, leat mávssolepmosat boahteáiggi sámegiela geavaheamis ja giellaguoddimis, ja sii geat skuvllas ožžot formálalaš oahpu sámegielas, sii maid nagodit buorebut bisuhit ja hupmat giela rávisolmmožin.

Earret eará leat buot logut mat ovdanbuktojit dás vuollelis, vižžon almmolaš GSI-diehtovuodus maid Oahpahasdirektoráhtta lea ráhkadan. Guorahallan lea ráddjejuvvon vuodđoskuvlla loguide, ii ge gieđahala joatkkaskuvlla loguid. Fágalaš, praktihkalaš ja strategalaš ákkaid dihte lean ráddjen dáinna lágiin. Vaikko vel livčče ge beroštahti guorahallat joatkkaskuvlla sámegielfága ohppiidlogu, de ii sáhte daid njuolga čatnat oktii vuodđoskuvlla loguiguin: muhtin nuorat vurdet dahje eai gerget joatkkaskuvlla, ja joatkkaskuvlla oahppit maid juohkásit iešguđetlágan surggiide, mat muhtin suorggit bistet guokte jagi ja earát fas golbma jagi. Nie juhkkajit dat mánáid ahkejoavkkut mat álgoálggus ledje, ja nu eai joatkke joatkkaskuvlalogut vuodđoskuvlaloguiguin maid logijagi áigodagas leat jotkkolaččat ovdanbukton. Mávssoleamos lea ahte mitalit skuvlamánáid ahkejoavkkuid loguid, ja ahte dat buoremuddui lea doarváid daid guovdilastit. Muhtin logut joatkkaskuvllas goitge biddjojit ovdán.

2.2 Duogáš

2.2.1 Sámi oahppoplánat ja sámegiella Norgga vuoddoskuvllas

Norgga vuoddoskuvllain lea oahppoplánaid mielde sámegiella oahpahuuvvon vuosttaš ja nubbingiellan. Sámegeiela nubbingielat oahppoplánas leat guovttelágan oahpahuslágideami, okta lea ohppiide geat juo ipmirdit sámegiela, ja nubbi ges ohppiide geat ipmirdit unnán dahje eai oba máhte ge sámegiela ovdalaččas. Dat goabbatlágan variánta sámegiela nubbingielat oahpahas gohčoduvvojit sámegiella 2 ja sámegiella 3, ja sámegiella 1 ges lea oahpahuslágideapmi mii lea oahppoplánas sámegiella vuosttašgiellan.

Buot ohppiin geain lea sámegiella 2 ja 3 lea dárogiella oahpahušgiellan eará fágain, ja sis lea maid deháleamos lohkan- ja čállinoahpahuš dárogielas ja dárogillii. Ohppiin geain lea sámegiella 1 lea vuodđooahppu lohkamis ja čállimis sámegillii. Eanas oassi sámegiela 1 ohppiin lea dasa lassin sámegiella oahpahušgiellan, mii mearkkaša ahte eanas oahpahuš eará fágain maid lea sámegillii. Skuvlajagi 2020/21 gustui dat 86,4 proseanta sámegiel 1 ohppiide. Dain eará sámegiela vuosttašgielatohppiin lei dárogiella oahpahušgiellan dain eará fágain go sámegielas. Dávkileabbo čilgehusa oahpahas mii lea sámegillii ja sámegielas Norgga skuvllain, sáhtta gávdnat Rasmussen (2015).

Okta mávssolaš erohus dain iešguđetlágan oahppoplánain lea diibmolohku. Álgovuolggalaččat galgá sámegiela 1 ohppiin leat vihtta diimmu sámegiella (fágan) vahkkui, sámegiella 2 ohppiin galgá leat guokte gitta golbma diimmu vahkkui, mii vuolga das makkár ceahkis lea, ja sámegiella 3 ohppiin galgá leat sámegiella guokte diimmu vahkkui. Kollektiivvaláš giellaseailluhan- ja ealáskahttima geahčastagas leat sámegiella 1 oahppit mávssoleamos resurssat, danne go sis joavkun ovdána nannoseappo sámegielgelbbolašvuolta go dan guovtti eará joavkkus.

Dál oahpahuvo golmma sámegielas ja sámegillii Norgga skuvllain – davvisámegielas, julevsámegielas ja lullisámegielas –, ja buot sámegieloahpahušain leat oahppit geat oahpahuvojit sámegiel 1, 2 ja 3. Tabealla 2.2 čájeha movt oahppit leat juhkkon dan golmma gielas ja dan golmma oahpahušmodeallas Norgga vuoddoskuvllain skuvlajagi 2020/21.

Tabealla 2.2 Ohppiidlohku geain lea sámegieloahpahuš vuoddoskuvllas 2020/21 oktiibuot ja juhkkon gielaide ja oahpahušmodeallaide.

	Oktiibuot		Sámegiella 1		Sámegiella 2		Sámegiella 3	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Oktiibuot	2522	100	1011	100	834	100	677	100
Davvisámegiella	2308	91,5	943	93,3	728	87,3	637	94,1
Julevsámegiella	113	4,5	33	3,3	56	6,7	24	3,5
Lullisámegiella	101	4,0	35	3,4	50	6,0	16	2,4

Davvisámegiella lea liige stuorimus dan golmma gielas: 91,5 proseanta ohppiin oahpahuvojit dan sámegielas, ja vuosttašgielatohppiid gaskkas lei lohku 93,3 proseanta. Oktiibuot leat julev-

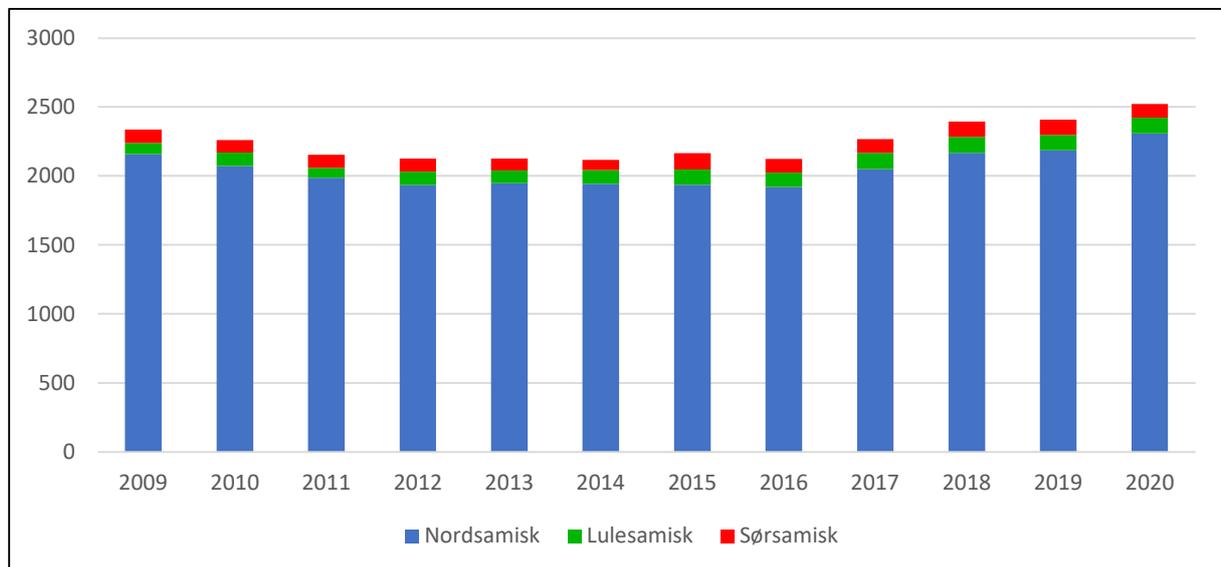
ja lullisámegiela 6,7 proseanta ohppiin geain lea sámegiella 1, 12,7 proseanta ohppiin lei sámegiella 2 ja 5,9 proseanta ohppiin lei sámegiella 3. Relatiivvalaččat leat eambo julev- ja lullisámegiela oahppit go davvisámegiela oahppit, geain lea dat gievrrat sámegiela nubbingielatoahpahus, muhto seammás leat unnit oahppit geain lea vuosttašgielatoahpahus.

Jus bidjá oktii loguid sámegiella 2 ja sámegiella 3, de dahket julev- ja lullisámegiela oahppit 9,7 proseanta.

2.2.2 Ohppiidlogorievddadeapmi vuodđoskuvllas 2009–2020

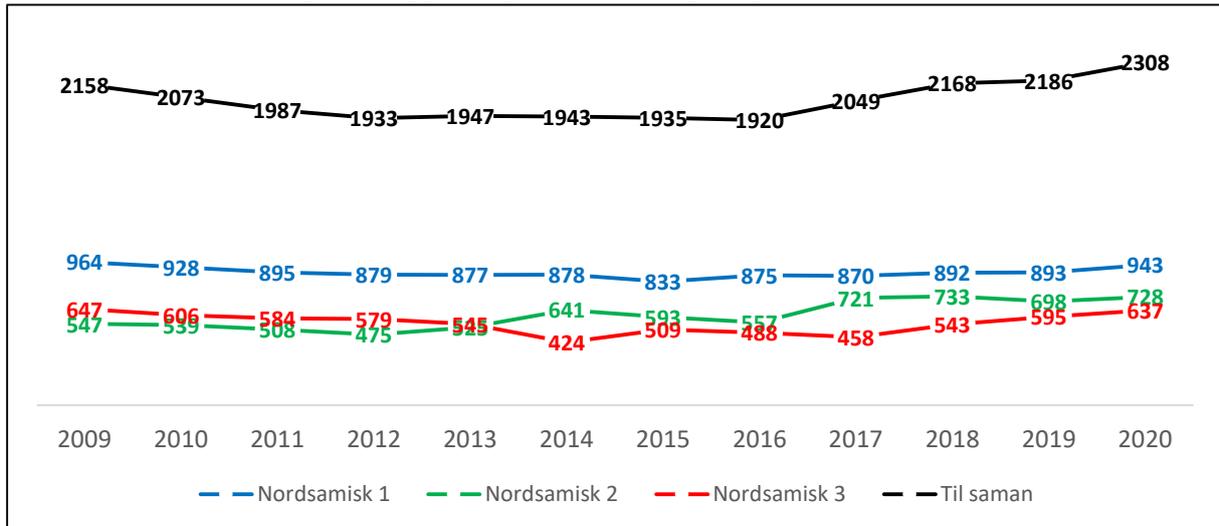
Nugo namuhuvvon álggahusas de ledje 2522 oahppi geain lei sámegiela oahpahus skuvlajagi 2020/21, mii mearkkaša ahte lohku lea lassánan 4,7 proseanttain ovddit jagi ektui. Dan guoktenuppelogi mañemus jagis lea ohppiidlohku 8 proseanttain lassánan, 2336 oahppis skuvlajagi 2009/10. Dat lea lassánan eambo go oktiibuot ohppiidlohku lea Norgga skuvllain dahkan: Dan seamma guoktenuppelohkái jagi áigodagas lea obbalaš ohppiidlohku Norgga skuvllain lassánan 3,2 proseanttain 615 927 oahppis 633 497 oahppái, ja eanemusat lea lassánan 2014 rájes ja das mañás. Go buohtastahtá dan sámegiela oahpahusain, de njejai sámegiela ohppiidlohku álggus mii fas lassánii dan viđá guđa mañemus jagis. Sámegiela ohppiidlogu ovdáneapmi čájehuvvo govus 2.1.

Govus 2.1 Vuodđoskuvlla sámegiela ohppiid obbalašlohku guoktenuppelogi jagi áigodagas 2009-2021

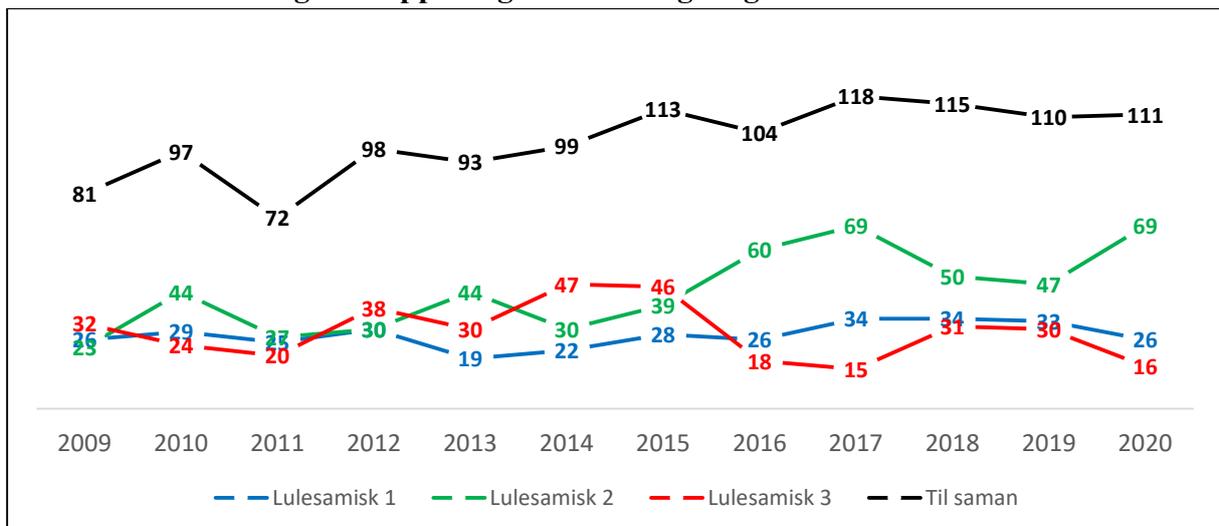
Govus 2.1 čájeha ahte davvisámegiela rievdamat váikkuhit eanemus obbalašlohkui. Go juohkit loguid juohke giela oahppoplánaid mielde, de oaidnit davvisámegiela dáfus ahte sámegiella 2 lea áidna ohppiidjoavku mas lea nettolassáneapmi dan áigodagas. Dat čájehuvvo govus 2.2.

Govus 2.2 Davvisámegiela ohppiidlogu rievdan áigodagas 2009–2020

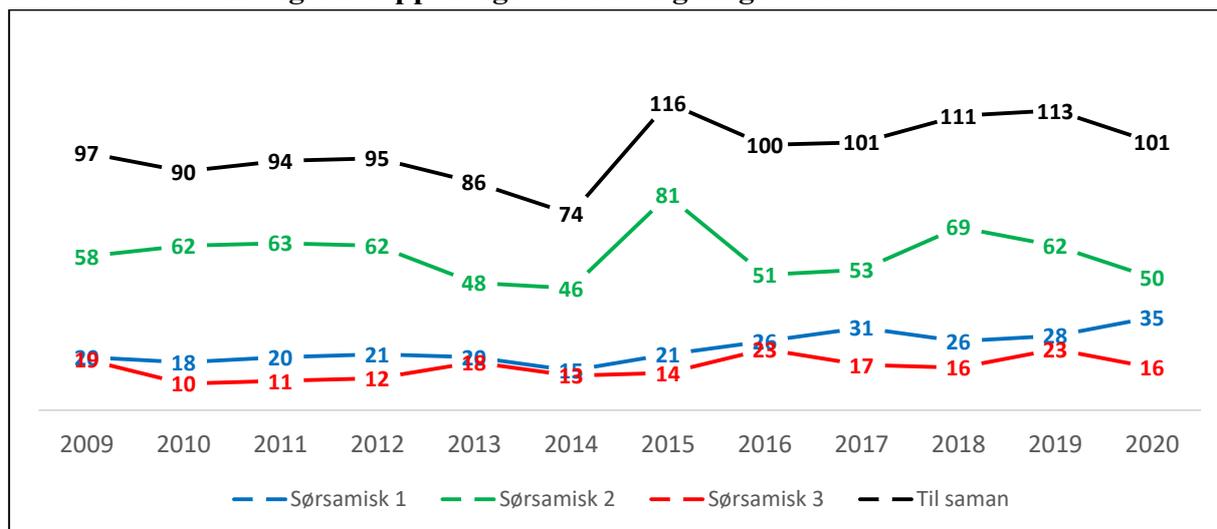

Sullasaš ovdáneapmi julevsámegielas ja lullisámegielas čájehuvvo govvosiin 2.3 ja 2.4.

Govus 2.3 Julevsámegiela ohppiidlogu rievdan áigodagas 2009–2020

Govus 2.4 Lullisámegiela ohppiidlogu rievdan áigodagas 2009–2020

Julevsámegiela ja lullisámegiela logut leat smávvat, muhto mii oaidnit ahte julevsámegiela lassánii sámegiella 2 joavku, seammás go lullisámegiela sámegiella 1 joavku lassánii áigodagas. Sihke julev- ja lullisámegiela lea eanas ohppiin sámegiella 2, muhto lea mearkkašan veara ahte julevsámegiela rievddai dat 2016 go lassánedje sámegiella 2 oahppit ja sámegiella 3 ohppiidlohku fas njejjai. Lullisámegiela oaidnit ahte 2015 lassánedje sámegiella 2 oahppit, mii fas 2016 unnui measta seamma fáhkka, muhto obbalašlohku buot oahpahusmodeallain lassánii ovttain goalmmásosiin, 74 oahppis 2014 gitta 100 oahppái 2016.

2.2.3 Oanehaččat ohppiidlogu rievdamis joatkkaskuvllas áigodagas 2013–2020

Joatkkaskuvlla ohppiidlohku sámegiela ii leat oassin dán artihkkala guorahallamis. Goitge geahččat muhtin obbalaš loguid vai oažžut veahá obbalaš gova.

Oahpahusdirektoráhtta almmuha statistihka joatkkaskuvlla fágaválljemiidda neahttasiiddus Joatkkaskuvlla fágaválljen (Fagvalg i videregående skole) (geahča gáldolistu). Statistihka mii álgá skuvlajagi 2013/2014, sisttisdoallá maid sámegiela válljema vuosttaš- dahje nubbingiellan, mat leat dat guokte oahppoplána mat gustojit joatkkaskuvlii. Tabealla 2.3 čájeha obbalaš loguid buot oahpposurgiide ja ceahkiide, mat leat juhkkon dan golmma sámegilli main oahpahuvvo.

Tabealla 2.3 Sámegieloahpahusa ohppiidlohku joatkkaskuvllas áigodagas 2013–2020

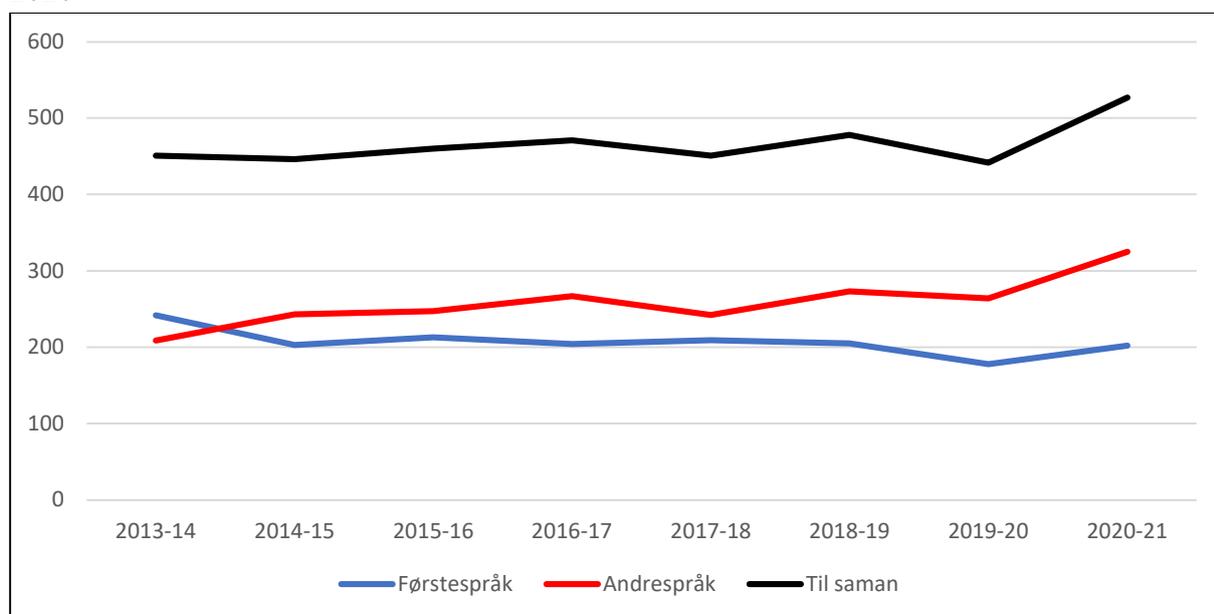
Skuvlajahki (čakčaloahkanbádji)	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Sámegiella vuosttašgiellan	242	203	213	204	209	205	178	202
Davvisámegiella	226	192	205	200	205	200	174	195
Julevsámegiella	11	7	3	1	1			1
Lullisámegiella	5	4	5	3	3	5	4	6
Sámegiella nubbingiellan	209	243	247	267	242	273	264	325
Davvisámegiella	183	215	225	238	219	248	243	285
Julevsámegiella	10	13	8	16	7	14	15	18
Lullisámegiella	16	15	14	14	16	11	6	23
Oktiibuot	451	446	460	471	451	478	442	527

Gáldu: Oahpahusdirektoráhtta

Tabeallas sáhttit rehkenastit ahte skuvlajagi 2020/21 ledje julev- ja lullisámegielas oktiibuot 3,5 proseanta vuosttašgielatoahppit ja 12,6 proseanta nubbingielatoahppit. Badjelis sáhttit oaidnit ahte sullasaš logut vuodđoskuvllas ledje 6,7 proseanta sámegiel 1, ja 12,7 proseanta sámegiel 2 ja 5,9 proseanta sámegiel 3. Oktiibuot dahke sámegiella 2 ja sámegiella 3 julev- ja lullisámegielohppiin 9,7 proseanta ohppiin. Eará sániiguin dadjat lea vuosttašgielagiid oassi dan guovtti unnimus sámegielas beali stuorit joatkkaskuvllas go vuodđoskuvllas. Nubbingielatoahppiin ii stuoro gal beliin dat lohku.

Govus 2.5 čájeha gráfalaččat movt sámegiela ohppiidlohku rievddada vuosttaš- ja nubbingielain, ja dat lea heivehuvvon tabealla 2.3 vuodul.

Govus 2.5 Sámegieloahpahusa ohppiidlogu ovdáneapmi joatkkaskuvllas áigodagas 2013–2020

Lea dáhpáhuvván nettonjiedjan vuosttašgielatoahppiidlogus ja nettolassáneapmi nubbingielatoahppiidlogus. 2019/20 rájes 2020/21 rádjái lea lohku hirmmadit lassánan 442

oahppis 527 oahppái. Sámegeiela nubbingiellan lea eanemusat lassánan. Sámegeiela vuosttašgiellan lea lohku seamma dásis go lei 2018/19 maŋŋil go lei leamaš njiedjan 2019/20.

2.3 Ohppiidlogu ovdáneapmi mánáid ahkejoavkkuid mielde

2.3.1 Metoda ja välljen

Maŋŋil go leat geahčadan obbalaš ohppiidlogu ovdáneami, de sáhttit dál joatkit ja geahččat lagabui movt vuodđoskuvlla mánáid ahkejoavkkut rievddadit. GIS-diehtovuodus sáhtta viežžat ohppiidlogu mat leat juhkkon cehkiid, oahppoplánaid ja giela mielde juohke skuvlajahká. Diehtovuodus ii gávdno makkár ge funkšuvdna mii automáhtalaččat sáhtta rehkenastit gaskamearálaš ohppiidlogu juohke ceahkis vuodđoskuvllas muhtin dihto áigodagas. Dan dihte ferte manuálalaččat rehkenastit, maid dahká go viežžá loguid juohke skuvlajagis muhtin dihto áigodagas ja buohtastahtta loguid juohke ahkejoavkkuin, vai sáhtta rehkenastit gaskamearálaš logu juohke ceahkkái dan välljejuvvon áigodagas. Dan sadjai go geahččat skuvlajagi, de geahččá baicca mánáid ahkejoavkku, ja čájehan dihte dan vuogi de sáhtta tabealla 2.1 loguid ordnet nugo lea čájehuvvon tabealla 2.4.

Tabealla 2.4 Vuodđoskuvlla sámegeielaohpahusa oahppit ordnejuvvon mánáid ahkejoavkkuid mielde dan golmma skuvlajagis 2018–2021

	20–21	19–20	18–19	17–18	16–17	15–16	14–15	13–14	12–13	11–12	10–11	09–10
1.	262	256	231									
2.		296	252	279								
3.			274	288	296							
4.				294	285	307						
5.					284	284	252					
6.						272	235	234				
7.							240	220	243			
8.								200	227	200		
9.									217	185	190	
10.										183	177	162

Dán tabeallas lea diehtovuodđu jorgaluvvon nu ahte juohke vuosttaš ceahkki lea ordnejuvvon doarrás dan vealu ráiddu mielde, seammás go dat maŋŋil boahtá cehkiid mielde ceakko ráiddu, muhto lea justerejuvvon nu ahte juohke ahkejoavku boahtá seamma ceakkočuoldagii: Nuppi ceahki mánát geat leat 19–20 vuolde leat maid ovdamearkka dihte seamma joavkkus go vuosttaš ceahki mánát, ja 14–15 vuolde gávdnat viđát, guđat ja čihččet ceahki mánáid, geat buohkat leat dan seamma joavkkus, muhto iešguđet skuvlajagis.

Maŋŋil go ohppiidlogut leat ordnejuvvon mánáid ahkejoavkkuid mielde, ovdalii go skuvlajagi mielde, de lea álki rehkenastit gaskamearálaš loguid ceahkis ceahkkái ovdamearkka dihte

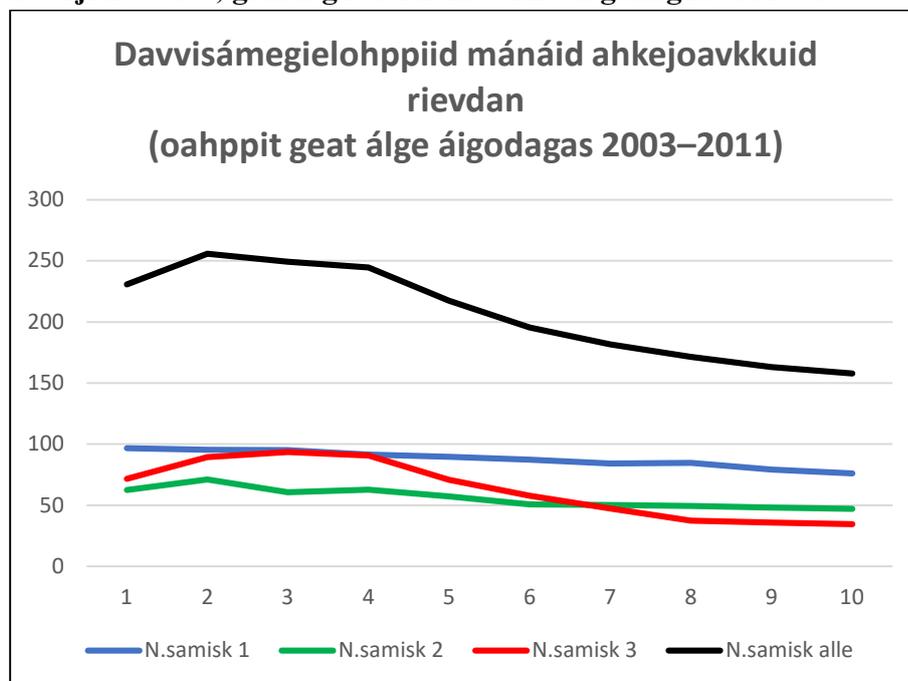
rehketárkaprogrammain. Dain guoros ruvttuin mat leat sevnjnodahtton olgeš bealde tabeallas 2.4, daidda gávdnojit logut diehtovuodus, seammás go dain guoros vilges ruvttuin olgeš bealde eai leat, dan dihte geassemánu 2021 eai leat vuos leamaš oahppit: Vuosttaš klássa mánát 2020/21 leat nuppi klássas 2021/22, goalmát klássa 2022/23 jna. Dat mearkkaša ahte mii sáhttit rehkenastit gaskamearálaš logu buot logi vuodđoskuvlaceahkis, dušše dain ahkejoavkkuin geat álge skuvlii 2011 ja ovdal, ja nu sáhttit oaidnit movt mánáid ahkejoavkkut lohku rievddada skuvlavázzima áigodagas.

Guorahallamis deattuhuvvo earenoamážiid davvisámegiella, go das leat doarvái stuora logut vai oažžut ovdán čielga obbalaš gova, muhto maiddá julevsámegiela ja lullisámegiela logut čájehuvvojit. Dasa lassin galgá Finnmárkku ja Romssa dilli buohtastahttot, dan dihte go sáhttá leat beroštahtti oaidnit jus lea erohus orrut sámegiela váldoguovlluin vai ii.

2.3.2 Davvisámegiella

Guorahallamii lean välljen mánáid ahkejoavkkuid geat álge vuosttaš ceahkkái áigodagas 2003–2011. Dat šaddet oktiibuot ovcci ahkejoavkku mánáin. Davvisámegiela ohppiidlohku lea juhkkon oahppoplánaid mielde ja ovdanbohtá tabeallain 2.5–2.7. Dan rájes go sámegiella 3 (variántan sámegiela nubbingiellan oahppoplánas) álggahuvvui 2006, de lea gaskamearálaš oassi 1.–3. ceahki ohppiin välljen dan. Govus 2.6 addá gráfalaš čoahkkáigeasu tabeallaloguin ja čájeha maid obbalaš ovdáneami buot dan golmma oahpahusmodeallas. Čájehan álggos govvosa, dasto loguid.

Govus 2.6 Gaskamearálaš sturrodat ja ovdáneapmi davvisámegielatohppiid ahkejoavkkuin, geat álge vuosttaš klássi áigodagas 2003–2011

Tabella 2.5 Davvisámegiela 1 ohppiidlogu ahkejoavkkut geat álge áigodagas 2003–2011. Juohke ahkejoavku lea ordnejuvvon ceakkočuoldagiidda dan mielde makkár jagi leat álgán ja daid sturrodagat 1. gitta 10.ceahkkái.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Gask.mear.
1.	93	94	92	124	94	101	85	91	96	96,7
2.	100	89	94	128	91	99	82	88	88	95,4
3.	94	94	100	129	92	96	72	85	93	95,0
4.	93	86	101	110	89	96	72	83	92	91,3
5.	91	88	104	105	86	86	81	83	82	89,6
6.	90	88	93	105	85	86	74	78	87	87,3
7.	87	88	89	102	83	86	67	77	78	84,1
8.	89	84	89	99	83	76	74	77	91	84,7
9.	85	77	85	87	66	82	73	80	78	79,2
10.	85	72	83	90	68	74	68	71	75	76,2

Tabella 2.6 Davvisámegiela 2 ohppiidlogu ahkejoavkkut geat álge áigodagas 2003–2011. Juohke ahkejoavku lea ordnejuvvon ceakkočuoldagiidda dan mielde makkár jagi leat álgán ja daid sturrodagat 1. gitta 10.ceahkkái.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Gask.mear.
1.	82	85	86	57	53	48	43	51	57	62,4
2.	87	112	72	68	60	66	56	63	56	71,1
3.	93	72	56	65	53	54	55	46	52	60,7
4.	83	57	62	63	65	66	51	50	68	62,8
5.	50	68	69	56	39	48	48	70	66	57,1
6.	48	51	49	58	44	50	55	49	51	50,6
7.	47	44	45	53	58	61	36	40	68	50,2
8.	56	32	52	66	43	49	43	51	53	49,4
9.	44	42	53	74	49	37	42	43	49	48,1
10.	39	42	57	59	44	45	47	42	50	47,2

Tabell 2.7 Davvisámegiela 1 ohppiidlogu ahkejoavkkut geat álge áigodagas 2003–2011. Juohke ahkejoavku lea ordnejuvvon ceakkočuoldagiidda dan mielde makkár jagi leat álgán ja sturrodagaid mielde 1. gitta 10.ceahkkái.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Gask.mear.
1.	–	–	–	99	67	88	58	64	53	71,5
2.	–	–	119	101	112	90	63	67	73	89,3
3.	–	120	125	114	93	81	62	78	76	93,6
4.	132	120	115	106	89	74	55	76	48	90,6
5.	111	95	61	81	76	78	45	37	52	70,7
6.	79	66	69	70	62	63	35	42	33	57,7
7.	58	55	63	60	42	39	42	34	32	47,2
8.	36	55	41	34	31	36	30	37	36	37,3
9.	31	45	39	27	28	37	32	42	40	35,7
10.	32	38	28	38	21	38	33	42	41	34,6

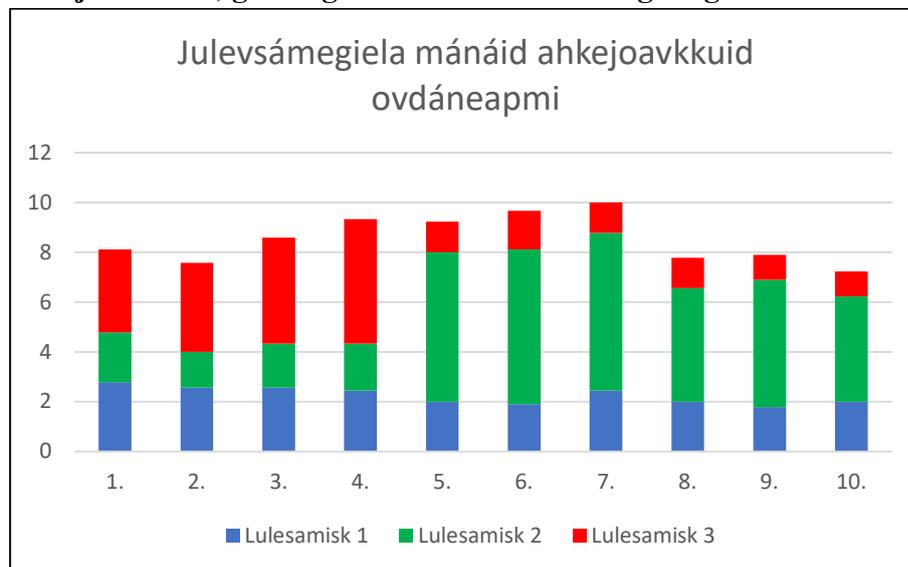
Nugo logut ja govvosat čájehit, de gaskamearálaččat heite oahppit sámegieloahpahas juohke joavkkus dan ovcci mánnabeassádagas. Davvisámegiela 1 heite oahppit oalle jeavddalaččat bajimusas vuosttaš ceahkis gitta vuolemussii logádis. Veahá lassána čihččet gitta gávccát ceahkkái, namalassii dalle go oahppit sirdet mánáidskuvllas nuoraidskuvlii (gaskamearálaččat 84,1 oahppis 84,7 oahppái). Davvisámegiella 2 ja 3 leat bajimusas 2. ja 3. ceahkis ja dasto heitet davvisámegiella 2 oahppit jeavddalaččat, ja vel eambo davvisámegiella 3 gitta 8.ceahki rádjái, dassá go de geavli šaddá dássedin.

Heaitima sáhtttá čájehit go loguid rehkenastá proseantan juogo vuosttaš ceahki ohppiidlogus dahje dan ceahkis mas lea stuorimus ohppiidlohku. Davvisámegiella 1 lea bajimusas vuosttaš ceahkis, ja heaitin lea 20,4 proseanta goappašagain (gaskamearálaččat njiedjá 96,7 oahppis 76,2 oahppái). Davvisámegiella 2 oahppit heitet vuosttaš gitta logát ceahkkái 24.4 proseanttain, muhto go rehkenastá bajimusas nuppi ceahkis gitta vuolimussii logát ceahkis, de lea lohku 33,6 proseanta. Davvisámegiella 3 oahppit heitet vuosttaš gitta logát ceahkkái 51,7 proseanta ja bajimusas goalmmát ceahkis logát ceahki vuolimussii lea 63,1 proseanta njiedjan. Go buot golbma oahppoplána geahččan oktan, de heitet oahppit sámegiellain 31,5 proseanta vuosttaš gitta logát ceahki rádjái ja 38,2 proseanta bajimusas vuolimussii.

2.3.3 Julevsámegiella ja lullisámegiella

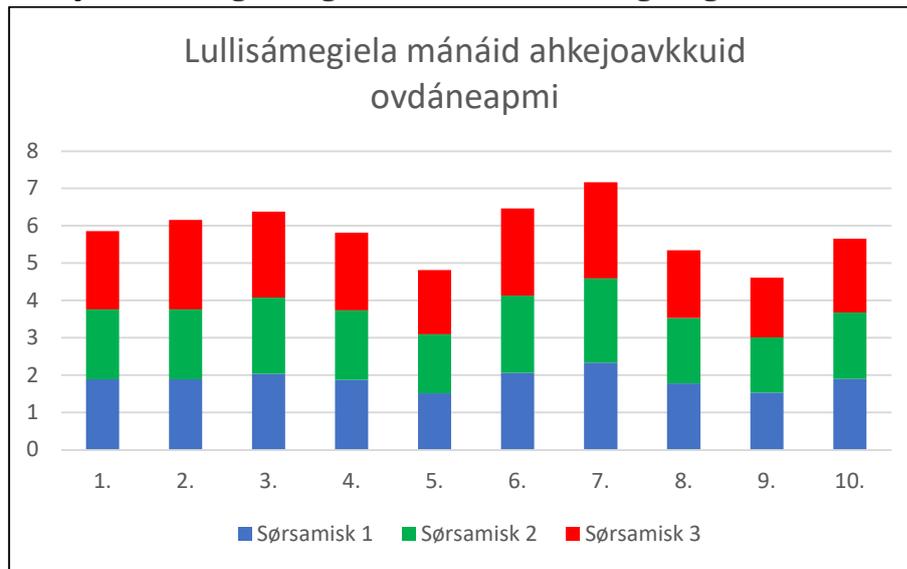
Julevsámegiella ja lullisámegiella logut leat hui smávvat, ja jus dušše okta oahppi heaitá dahje álgá, de dovdo dat gaskamearálaš lohku mánáid ahkejoavkku ovdáneamis. Čájehan goitge listu dain ohppiidjoavkkuin seamma áigodagas go badjelis lean dahkan (mánáid ahkejoavkkut geat álge skuvlii áigodagas gaskal 2003 ja 2011). Persovdnasuodjaleami dihte ii čájehuvvo juohke jagi ja juohke ceahki vuodđologuid, nugo davvisámegiellas.¹ Čuoldadiagrammat govvosat 2.8 ja 2.9 čájehit movt gaskamearálaš ohppiidlohku juohkása dan golmma oahppoplánii ceahkiid mielde skuvlavázzima áigodagas.

Govus 2.8 Gaskamearálaš sturrodat ja ovdáneapmi julevsámegiellatohppiid ahkejoavkkuin, geat álge vuosttaš ceahkkái áigodagas 2003–2011

¹ Vaikko vel GSI-diehtovuodu logut leat almmolaččat, de leat dat guoskevaš birrašat smávvat, ja jus veahá ge dovda daid, de lea vejolaš identifiseret ovttaskasolbmuid. Dakkár almmuheapmi go dá lea boadášii loktet loguid eará ja eambo eksplisihtha vuogi mielde, ja nugo dál leat dieđut diehtovuodus, de gáibida dat ahte aktiivvalaččat viežžá dieđuid doppe.

Govus 2.9 Gaskamearálaš sturrodat ja ovdáneapmi lullisámegielaohppiid ahkejoavkkuin, geat álge vuosttaš ceahkkái áigodagas 2003–2011

Julevsámegielaš rievddada obbalaš lohku mánáid ahkejoavkkuin buot golmma oahppoplánas gaskamearálaččat 8 gitta 10 oahppái ja lullisámegielaš fas gaskamearálaččat 5,9 gitta 7,2 oahppái.

Julevsámegielaš oaidnit ahte sámegiela 2 oahppit lassánit viđát ceahki rájes, seammás go sámegiella 3 ohppiidlohku njiedjá. Nuoraidskuvlla obbalašloguid njiedjan orru julevsámegielaš guokame earenoamážiid sámegiella 2 ohppiide. Go obbalašlohku lea unni, de sáhtta jáhkkit ahte sihke dat fáhkka juohkáseapmi gaskal sámegiela 2 ja sámegiela 3 viđat ceahkis ja go sámegiella 2 nu čielgasit njiedjá gávccát ceahkis, ahte dat boahtá spesifihkka ja báikkálaš dilálašvuodain, mat fas sáhttet vuolgat das jus ovdamearkka dihte oahpahusa leat rievddadan dahje juoga nu ain.

Maiddá julev- ja lullisámegielaš sáhtta lohkat ahte sámegieloahpahusas heitet oahppit, muhto dat orru unnit go davvisámegielaš. Dan gaskamearálaš gávccai oahppis geat álge julevsámegieloahpahusain vuosttaš ceahkkái áigodagas gaskal 2003 ja 2011, sis sáhtta dušše okta oahppi heitan go gerge nuoraidskuvllas. Lullisámegielaš, mas gaskamearálaččat eai leat ollásii guhitta oahppi geat álget sámegieloahpahusain vuosttaš ceahkis (5,9), leat measta liikka oallugat geat gerget dainna nuoraidskuvllas (5,7). Jus rehkenastit bajimusas čihččet ceahkis, de heitet golmmas logi oahppis julevsámegielaš ja lullisámegielaš ges measta golmmas njealjenuppelogi oahppis. Jus geahččet vuosttašgielaohppiid, de njiedjá julevsámegielaš gaskamearálaččat 2,8 oahppis vuosttaš ceahkis 2,0 oahppái logádis, mii njiedjá eambo (29 %) go davvisámegielaš (20,4 %). Lullisámegielaš bissu lohku dássedin váile guvttiin ohppiin (1,9).

2.3.4 Finnmárku Romssa ektui

Birrasiid 90 proseanta buot vuodđoskuvllaohppiin geain lea davvisámegieloahpahus, orru juogo Romssas dahje Finnmárkkus. Mañemus skuvlajagi ovdal go fylkkat časkoje oktii – 2019

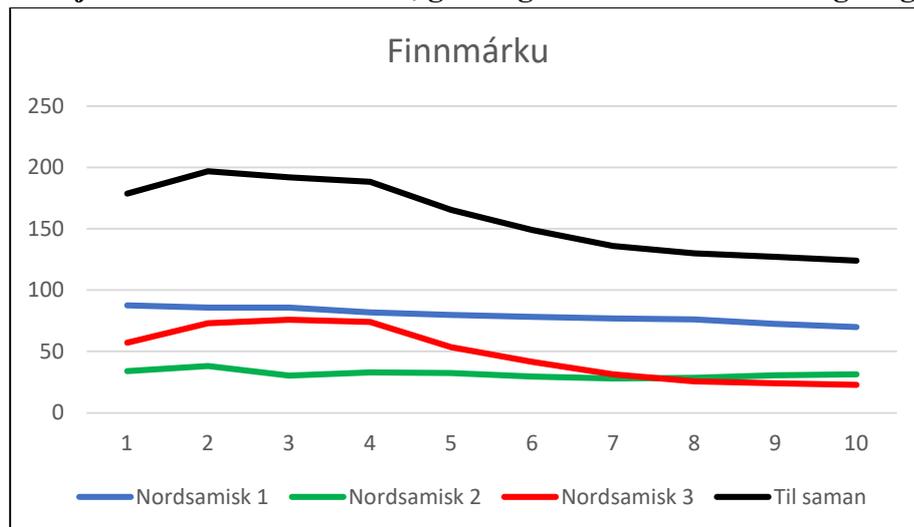
– 2020 – de ledje Finnmárkkus 65,2 proseanta ohppiin (1425 oahppi 2186 oahppis), ja Romssas fas 25,8 proseanta (sullii 563 oahppi 2186 oahppis).

Vaikko goappaš dain ovdalaš fylkkain leat suohkanat mat gullet sámegiela hálddašanguvlui, de lea dušše Sis-Finnmárkkus gos leat báikkálašservodagat gos davvisámegiella lea ain servodatguoddi giella, ja gos eanas oassi ohppiin lea sámegieloahpahus skuvllas. Buot sámi suohkaniin Romssas lea eanas dárogiella mii lea servodatguoddi giella báikkálašservodagain. Danne sáhtta leat beroštahtti buohtastahttit dilálašvuoda Finnmárkkus ja Romssas, vai oaidnit jus leat makkár ge erohusat ohppiidlogu ovdáneamis, maid vejolaččat sáhtta čatnat sámi guovddáš guovlluide.

Vaikko davvisámegieloahppit Romssas leat okta njealjádas oassi riikadási loguin, de leat statistihkas muhtin ovttahttimat mánáid ahkejoavkkuin, gielas ja skuvlajagi dáfus main leat vihtta dahje unnit oahppit. Persovdnasuodjaleami dihte ii sáhte viežžat loguid sámegiella ohppiin Romssas GSI-diehtovuodus.² Skábmamánu 2020 sáddejuvvui munnje listu skuvlaloguin áigodagas 2003/04–2019/20, namalassii dan maŋemus skuvlajagis go Romsa ja Finnmárku vel leigga sierra fylkan. Dan listtus ledje buot ohppiidjoavkkut main ledje vihtta dahje unnit oahppi merkejuvvon čuoggáiguin, nu ahte dat duohta lohku lea merkejuvvon *. Iežan rehkenastimiin lean čuokkis ruvttuide bidjan 4, mii dahká ahte obbalaš logut eai leat nu dárkilat, muhto goitge eai váikkut dat dan obbalašgovvii.

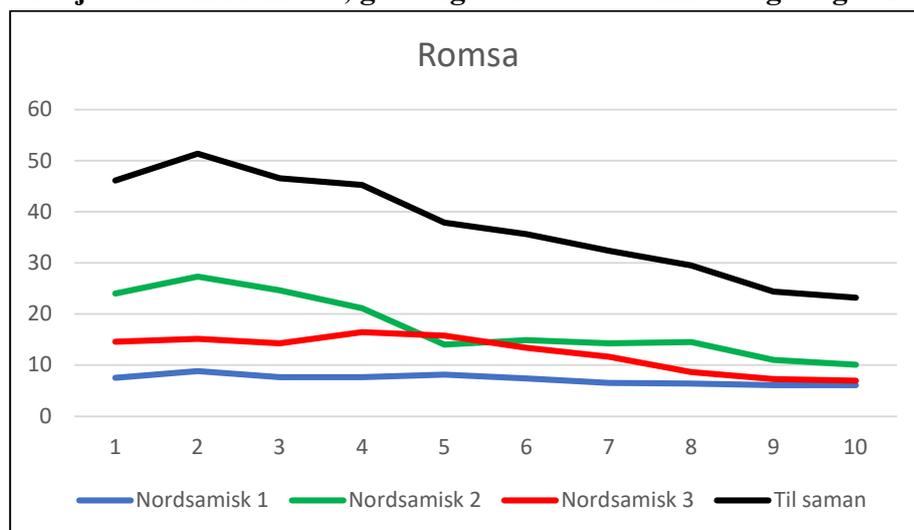
Govus 2.10 čájeha movt ohppiidlohku mánáid ahkejoavkkuid mielde ovdána dan gávccii jagi ahkejoavkkuin geat álge skuvlii Finnmárkkus áigodagas 2003–2010, ja govus 2.11 ges čájeha dan seamma Romssas.

Govus 2.10 Gaskamearálaš sturrodat ja ovdáneapmi davvisámegielatohppiid ahkejoavkkuin Finnmárkkus, geat álge vuosttaš ceahkkái áigodagas 2003–2010

² Dán oktavuodas lea Oahpahusdirektoráhtta mii háliida čiehkot loguid go báikki (suohkan, fylka) ja vuollegis ohppiidlohku dihte sáhtta álkit vejolaččat identifiseret ovttaskas ohppiid.

Figur 2.11 Gaskamearálaš sturrodát ja ovdáneapmi davvisámegielaohppiid ahkejoavkkuin Romssas, geat álge vuosttaš ceahkkái áigodagas 2003–2010

Finnmárkkus ledje birrasiid njealje geardde eambo oahppit geain lei sámegielaohpahuš go Romssas: Ledje gaskamearálaččat sullii 200 oahppi nuppi ceahkis Finnmárkkus, ja Romssas fas sullii 50 oahppi. Ii leat vuordemeahtun ahte Finnmárkkus minstar sulastahtá minstara mii lea miehtá riikka oktiibuot (gč. govus 2.6), muhto sáhttit maid oaidnit ahte sámegiela 2 logut bissot dássedin sihke riikaviidosaččat ja nu maid Romssas. Go riikaviidosaččat njeajai davvisámegiela 2 ohppiidlohku 35,8 proseanttain bajimusas nuppi ceahkis vuolimussii logat ceahkis (gč. badjelis), de lea lohku olles 63 proseanta Romssas (gaskamearálaččat 27,4 oahppis 10,1 oahppái), muhto 17,7 proseanta Finnmárkkus (gaskamearálaččat 38,1 oahppis 31,4 oahppái). Go sámegiela 2 heaitima rehkenastá 1. ceahkis 10. ceahkkái Finnmárkkus, de lea lohku 7,7 proseanta (gaskamearálaččat 34 oahppis 31,4 oahppái). Riikaviidosaš sámegiela 2 ohppiid heaitin váikkuha ollu lohku go suohkaniin Romssas heitet, ja oaidnit čielgasit ahte lohku njiedjá gitta viđat ceahki rádjái ovdal go geavli šaddá dássedin.

Muđui oaidnit ahte sámegiela 1 oahppit leat eanetlogus Finnmárkkus, ja unnitlogus Romssas. Goappaš guovlluin leat obbalaččat eanemus oahppit nuppi ceahkis, ja Romssas gusto dat sihke davvisámegiela 1 ja davvisámegiela 2, seammás go sámegiela 3 lea eanemus njealját ceahkis. Finnmárkkus leat eanemus davvisámegiela 1 oahppit vuosttaš ceahkis ja eanemus davvisámegiela 2 oahppit nuppi ceahkis. Davvisámegiela 3 lassána sakka nuppi ceahkis ja joatká goalmmát ceahkkái dassá go njealját ceahkis fas veahá njiedjá, dassá go čielgasit njiedjá gaskadásis gitta nuoraidskuvlii. Njiedjan sáhtta boahit das go sámegiela hálddašanguovllus Finnmárkkus lea muhtin suohkaniin geatnegahtton sámegielaohpahuš, muhto dat lea dušše 1. ceahkis gitta 4. ceahkkái. Dan maŋŋil válljejit dávjá váhnemat ja/dahje oahppit eret sámegiela fágan.

Obbalaččat sáhttit dadjat ahte Finnmárkkus leat oalle dássedis logut davvisámegiela 1 ja 2, ja birrasiid bealli ohppiin leat vuosttašgielaohppit. Romssas lea dušše juohke viđat oahppi smávvdásis geat leat vuosttašgielagat, ja mii oaidnit ahte sámegiela 2 ohppiidlohku hirbmat ollu njiedjá vuodđoskuvla áigodagas. Dakkár erohusat gaskal Finnmárkkus ja Romssa leat hui

beroštahtti ja hui mávssolaččat jus galgat ipmirdit gos ja movt berre buoridit dili vai sámegieloahpahas eai heaitte nu oallugat.

2.4 Dulkon, čilgen ja eambo dárbu diehtit

2.4.1 Oanehis čoahkkáigeassu

Dan maid leat oaidnán ovdalis, lea ahte juohke vidát oahppi (20,4 %) gii álgá davvisámegielain vuosttašgiellan vuosttaš ceahkis, heaitá dainna muhtomin vuodđoskuvlaáigodagas. Jáhkkinis muhtumat dain – ja áinnas eanetlohku – jotket sámegieloahpahasain sámegiella nubbingielagiid oahppoplánain, muhto sis boahá dároggiella goitge leat dat deháleamos giellan sihke lohkan- ja čállingelbbolašvuhtii ja maid eará oahppamii. Obbalaš lohku sámegieloahpahas heaitimis buot dan golmma oahppoplánas čájeha ahte eambo go juohke goalmát oahppi (38,2 %) gii álgá davvisámegieloahpahasain skuvlaagis, heaitá dainna oalát ovdal go geargá vuodđoskuvllain.

Nubbi mii lea mearkkašan veara lea ahte alimus ohppiidlohku davvisámegiela 2 ja 3 lea easka nuppi ja goalmát ceahkis. Dan ii sáhte čilget dainna ahte davvisámegiela 1 oahppit álget dainna oahpahasain, go juo leat ollu unnit vuosttašgielat oahppit geat heitet dan guovtti vuosttaš jagis, go oahppit geat álget sámegiela nubbingielat oahpuin. Jáhkehahti čilgehus dása sáhtá leat ahte njuolgut váilu diehtu ja diehtujuohkin sámegieloahpahas vuoigatvuođaid ja fálddagaid birra, nugo Riikarevišuvdna lea cuiggodan iežaset raporttas 2019 sámi ohppiid vuoigatvuođa birra ahte beassat oahpahuvvot sámegielas ja sámegillii (Riikarevišuvdna 2019–2020). Nugo oinniimet 2.3.2 oasis, de lea nie bajimusas maiddái Romssas.

2.4.2 Ođđadároggielaluohan ja sámegielaaluohan

Ođđadároggielaluohan oahpahas lea leamaš fáddán mánngga iešguđetlágan guorahallamis, earret eará mánngga válde- ja masterbargguin (gč. Wold 2019 oazžun dihte obbalašgova). Go váldogiellan lonuha ođđadároggiela girjedárogillii lea mitaluvvon mánngga dehálaš almmolaš dokumeanttain, earret eará St.died. nr. 35 (2007–2008), raporttas *Språk i Norge – kultur og infrastruktur* (sámegillii *Giella Norggas – kultuvra ja infrastruktur*) 2018 (Språkrådet 2018), ja dat lea maiddái fáddán stuoradiggeproposišuvnnas mii lei vuodđun dan ođđa giellaláhkii mii mearriduvvui Stuoradikkis cuonomanus 2021 (Prop. 108 L 2019–2020).

Ođđadároggielaluohpama birra digaštallamis daddjo dávjá ahte lea geográfalaš rádjeguovlu ođđadárogillii, mii vuodđuduvvo dasa ahte ođđadároggielas lea váldoguovlu Vestlánddas, mii dál lea Vestlándda fylka ja maid Sunnmøre. Rádjeguovlu leat guovllut main rádjii lea váldoguovllus davás, nuorttas ja lulás, ja lea earenoamážit rádjeguovllus gos oahppit hirmmadit lonuhit giela. Wold (2019) lea čoahkkáigeassán gávdnosiid mánngga ovttaskas giellamolsun guorahallamis ođđadároggiela rádjeguovllus. Guorahallama bokte, mii lea vuodđuduvvon sosiologa ja antropologa Pierre Bourdieu guovddáš doahpagaidda *doxa ja habitus*, maiguin konkludere ahte leat ásahuvvon mánnga “duohtavuođa” ođđadároggiela birra skuvlajiellan, mii

ii leat ovdamunnin gillii: “Ođđadárogiella gullá dakkárii mii lea eahpedábálaš, boares áigásaš, boanddaide gullii ja noađđin, mii dasa lassin gehččo ahte ii leat nu mávssolaš ja lea váttis. Go galgá válljet giela mii guoddá dakkár symbolalaš sisdoalu, mii lea váttis, de sáhtá čilget manne máŋggas válljejit dan eret” (Wold 2019: 96).

Man muddui sáme giela heaitin oahpahas lea seamma go daid maid gávdnat ođđadárogielas, bissu rabas gažaldahkan. Vaikko vel lea ágga vuordit dakkár ovttaláganvuodaid, de leat goitge muhtin struktuvrralaš erohusat dan guovtti giellaoahpahusa heaitimis, ja dasa buvttán ovdán earenoamážit guokte ákka.

Vuosttažettiin lea eará “profiila” sáme giela heaitimis go ođđadárogiela heaitimis. Lonuheapmi ođđadárogielas girjedárogillii dáhpáhuvvá eanas gaskal mánáidskuvlla ja nuoraidskuvlla ja gaskal nuoraidskuvlla ja joatkkaskuvlla. Lonuheapmi dáhpáhuvvá go skuvllaid lonuha, ja go lonuha mánáidskuvllas nuoraidskuvllii, de leat oahppit ieža geat mearridit máid háliidit alcceseaset váldogiellan. Dán guorahallamis ii oidno makkár ge čielga “cuokkaid” davvisáme giela dáfus go oahppi sirdása mánáidskuvllas nuoraidskuvllii, ii ge leat guorahallon nuoraidskuvlla ja joatkkaskuvlla sirdima birra. Váldogovva sáme gieloahpahusa heaitimis orru leamen oalle jeavddalaš miehtá skuvlaáigodaga. Dat gusto earenoamážiid davvisáme giela 1 ja davvisáme giela 2, muhto maiddái davvisáme giela 3 jeavddalaččat heitet gaskal 3. ja 8. ceahki ovdal go geavli šaddá dássedin. Davvisáme giela 1 orru baicca veahá lassáneame 7. gitta 8. ceahkkái.

Julev- ja lullisáme gielas oidno baicca čielgasit cuogga heaitit sáme gieloahpahasain go mánáidskuvllas sirdása nuoraidskuvllii. Vaikko vel lea ge sáhka mánáid ahkejoavkkuid sturrodagas main leat vuollel logi oahppi, de lea mearkkašan veara ahte: Oktiibuot dan ovcci jagis mas lea sáhka, de leat gaskal 40 ja 50 ovttaskas oahppi geat heite sáme gieloahpahasain maŋŋil čihččet ceahki.

Nubbi mávssolaš erohus ođđadárogiela ja sáme giela oahpahasaid heaitimis lea ahte dat oahppit geat lonuhit váldogiela ođđadárogielas girjedárogillii, sii eai heaitte oahppamis dárogiela – lonuhuvvo baicca dan gillii mii eambo adno dan guovtti dárogielas. Dasa lassin jotket sii oahppat ja árvvoštallat ođđadárogiela, mii lea oassin dárogielfágas, muhto de lea dat oalgegiellan.

Movt dasto lea ohppiiguin geat heitet dan golmma iešguđetlágan oahppoplána sáme gieloahpahasain, dasa eai gávdno logut dás. Netto heaitin buot dain oahppoplánain lea oktiibuot 1/3 oassi, ja lea maid oba stuora oassi ohppiin geat heite oalát sáme gieloahpahasain. Dan 20,4 proseanta oahppái geat heitet davvisáme giela 1, mearkkaša ahte dárogiella šaddá mávssoleabbo giella oahppat, earenoamážit go maŋŋil galget akademalaš oahpu háhkat. Digaštallamis ođđadárogiela heaitima birra lea daddjon ahte máŋggas geat lonuhit ođđadárogielas girjedárogillii, dahket dan taktihkalaš ákkaid geažil: Eanas ođđadárogielat oahppit máhttet girjedárogiela bures ja sáhttet nagodit oažžut buriid árvosániid maiddái go girjedárogiella lea váldogiellan, seammás go sis leat buoret eavttut oažžut buriid árvosániid maid ođđadárogielas oalgegiellan, go oahppit geain lea girjedárogiella váldogiellan miehtá skuvlavázzima áigodaga. Guorahallamis maid PROBA servodatguorahallan lea čađahan 2014

(PROBA 2014), boahtá ovdán ahte leat goitge dušše moattis “giellalonuheddjiin” geat lohket dan leat ággan manne leat lonuhan váldogiela. Baicca orru dat ágga ahte sii dovdet ahte máhttet girjedárogiela buorebut dan guovtti čállingielas ja danne háliidit dan váldogiellan.

2.4.3 Ákkat sáme giela heaitimii

Jáhkkimis sáme giela heaitimii vuodđoskuvllas lea oalle moalkái, nugo ođđadárogiela heaitimii maid leat. Dán artihkkalis eat sáhte loguid bokte gávnnahit ákkaid heaitimii, muhto systemáhtalaš guorahallamat berrejit goit dán ektui boahtit, ja sáhtán čujuhit muhtin áššiid maid livčče vuogas lagabui guorahallat.

Sáme giela 1 ohppiidlohkui váikkuha dat go jeavddalaččat heitet oahppit skuvlavázzima áigodagas. Dát oahppoplána vuodđuduvvo dasa ahte ohppiin lea nanu gelbbolašvuohta sáme gielas go álget skuvlii. Dábálaččat leat dušše oahppit geain lea sáme giella ruovttugiellan dahje leat vázzán sáme gielat mánáidgárddi, geat álget skuvlii gos sáme giella lea vuodđogiellan oahppat lohkat ja čállit. Okta ákkain dasa go muhtin oahppit lonuhit dárogiela váldogiellan, soaitá ahte sin sáme gielgelbbolašvuohta ii leat nu nanus ahte nagodit čuovvut sáme giella 1 oahppoplána? Lea go sin dárogielgelbbolašvuohta nannosit? Gii árvoštallá dasto ahte berrejit go heaitit sáme giela 1? Lea go skuvla, váhnemat dahje oahppit ieža, vai dáhpáhuvvá go dat ovttrasáđiid sin gaskkas? Gažaldahkii jus leat taktihkalaš ákkat heaitit sáme gielain, mat gusket ohppiid árvosániide, dan berre maid guorahallat.

Jus váilevaš sáme gielgelbbolašvuohta dahje nannosit dárogielgelbbolašvuohta dagaha ahte muhtimat heitet sáme giela 1, de berre lagabui guorahallat gustovaš pedagogihka sáme giela 1. Jus das deattuhuvvo dušše ahte ohppiin galgá juo sáme giella leat dat nannoseamos giella, vai gávndojit go makkár ge vuogit heivehit oahpahusa maidái ohppiide geain dárogielas dahje muhtin eará gielas, mii ii leat sáme giella, lea nannosit gelbbolašvuohta? Go buohtastahtá dárogielat skuvllaid, de leat doppe oallugat geain leat eará gielat go dárogiella vuosttašgiellan, ja vaikko muhtimiidda sáhtá dárbašuvvot eatnigielat doarjja dahje guovttegielat fágaoahpahus, de ii leat goasse hupmu ahte dárogiella ii galgga leat sin váldogiellan skuvllas.

Sáhttet maid leat struktuvrralaš dahje fágalaš-sosiálaš dilálašvuođat man dihte oahppit heitet sáme giela 1 oahpahusain. Suohkaniin gos leat unnán sáme gieloahppit, de sáhttet joavkkut leat hui smávvat ja hearckit. Sáhtá maid leat váttis gávndat oahppan sáme gieloahpaheddjiid dohko.

Sáme giela 2 ja 3 sáhttet struktuvrralaš dilálašvuođat oahpahusorganiserema dáfus váikkuhit ollu. Earret eará leat mii oaidnán ahte eanemus oahppit dain oahppoplánain leat easkka nuppi ja goalmát ceahkis, ja dan dihte orru čujuheame dan guvlui ahte skuvlaeaggáda bealis váilu diehtujuohkin sáme gieloahpahusa vuoigatvuođaid birra. Oaidnit maid ahte davvisáme giela 3 ohppiin heitet hui oallugat gaskadásis ovdal go lohku šaddá dásseidin nuoraidskuvllas. Dan sáhtá čilget dainna ahte sáme gieloahpahus lea geatnegahtton smávvdásis muhtin suohkaniin Finnmárkkus, muhto maidái Romssas dáhpáhuvvá sullasaččat. Julevsáme giela 2 ja 3 dáfus oaidnit čielgasit ahte lonuheapmi dáhpáhuvvá gaskal smávvdási ja gaskadási julevsáme giela

2 oahpahussii. Go obbalašlohku lea unni ja go eanas julevsámegiela oahppit orrot dihto guovllus davvin Nordlánddas, de orru jáhkkimis ahte lonuheapmi dahkko spesifihkka dilálašvuodaid dihte mat gustojit oahpahusa organiseremii dahje eará dilálašvuodaide. Sihke julevsámegiela ja lullisámegiela njiedjá ohppiidlohku hui čielgasit dalle go gaskadásis sirdása nuoraidskuvlii, ja orru maid jáhkehahti ahte leat struktuvrralaš dilálašvuodát mat váikkuhit dasa. Earenoamáziid lullisámegillii mii lea biedġanan viiddis guovlluide, de sáhtá oaidnit ahte oahpahusfálaldat nuoraidskuvllas lea biedġgul ja hearke.

2.4.4 Giellagáhtten vai giellaealáskahttin

NAC 2016: 18 *Váibmogiella* earuha gaskal *giellagáhttensuohkaniid* ja *giellaealáskahttinsuohkaniid*, mii mearkaša ahte vuosttaš namuhuvvon suohkanis lea sámegiella ollislaš ja servodatguoddi giella eanas servodatsurggiin, ja dan nuppi kategoriijas dárbbášuvvojat doaibmajut maiguin ealáskahtá sámegiela. Obbalašgeahčastagas oaidnit ahte lea buhtalasvuolta ođđadárogielain go earuha gaskal váldoguovllu ja rádjeguovllu, gč. kapihttal 4.2. Dál leat dušše Finnmárkkus gos leat giellagáhttensuohkanat, ja bargujoavku definere dakkár suohkanin Unjárgga/Nesseby, Deanu/Tana, Kárášjoga/Karasjok ja Guovdageainnu/Kautokeino. Eará suohkanat dálá sámegiela hálddašanguovllus leat definerejuvvon giellaealáskahttinsuohkanin, ja dakkár suohkanat eai gávdno julevsámi ja lullisámi guovlluin. Dasa lassin čujuha bargujoavku ahte muhtin gávpotsuohkaniin, gos orrot ollu sámi ássit, ja gos leat maid sámegieloahppit, galggašii leat earenoamáš ovddasvástádus sámegiela hárrái, nugo Romssas, Bådádjos, Tránates ja Oslos.

Lea dárbbášlaš diehtit erohusa gaskal giellagáhtten- ja giellaealáskahttinsuohkaniid gaskkas, vai sáhtá ipmirdit erohusaid gaskal Finnmárkkku ja Romssa maid leat ovdalis oaidnán. Finnmárkkus leat buot eanemus sámegieloahppit riikkas (65,2 proseanta buot davvisámegielohppiin), muhto maiddá Romssas lea oalle stuora oassi (25,8 proseanta buot davvisámegielohppiin). Dat ahte vuosttašgielatoahppit leat eanetlogus Finnmárkkus, ja unnitlogus Romssas, sáhtá dulkot dainna ahte stuora oassi Finnmárkkus lea sámegiela váldoguovlu, gos giella ain lea servodatguoddi giella ollu surggiin. Stuora oassi ohppiin lea sámegiella sihke vuosttašgiellan dahje eatnigiellan ja ruovttugiellan ja vel dasa lassin oahpahusgiellan skuvllas, ja sii gullet giela ollu eará dilálašvuodain go skuvllas ja ruovttus.

Seamma ákka dihte lea ipmirdahti go sámegiela 2 heitet ollu unnit Finnmárkkus go Romssas. Sámegiella 2 lea oahppoplána mii lea jurddašuvvon ohppiide geat máhttet veahá sámegiela go álget skuvlii, ja muhtin ohppiin dáidá leat sámegiella maid vuosttašgiellan buhtalaga dárogielain. Finnmárkkus orrot ollu dain sámegiella 2 ohppiin giellagáhttensuohkaniin gos lea sámegiela skuvlabiras, gos sis lea eambo go Romssas, vejolaš gullat sámegiela eará arenain go skuvllas ja ruovttus. Dat jáhkkimis movttiidahtá ja addá hálu doalahit sámegieloahpahusa skuvlavázzima áigodagas. Dasa lassin sáhtá jurddašit ahte Finnmárkkku suohkanat buorebut nagodit fállat buori sámegiella 2 oahpahusa buot cehkiide.

Maiddá Finnmarkkus leat suohkanat gos leat ollu sámegieloahppit gos dárogiella gullo eanemus. Dat guoská earret eará gávpotsuohkanii Áltái, gos leat 15 proseanta buot davvisámegiellohppiin riikkas. Dieđuid das movt Álttá ohppiidlogu mánáid ahkejoavkkut rievddadit ii sáhte persovdnasuodjaleami dihte viežžat GSI-diehtovuodus, muhto nugo Hætta (2018) čilge, de vásihit sámi váhnemat Álttás ollu hástalusaid go galget viidásetfievrredit sámegiela mánáidasaset, ja muhtin hástalusat gustojit maid skuvladillái.

Buot suohkanat julevsámegiela ja lullisámegiela guovlluin leat giellaealáskahttinsuohkanat, ja daid ohppiid árgabeavvis gullo dárogiella eanas dilálašvuodain. Dasa lassin leat ohppiidjoavkkut unnit. Dan dihte leat sii earenoamáš hearkkit go guoská oahpahusfálaldagaide. Go obbalašlohku lea unni, de lea váttis oaidnit čielga minstara das movt mánáid ahkejoavkkut rievddadit go lonohallet gaskal julevsámegiela 2 ja 3 ja go nuoraidskuvllas njiedja sámegiela ohppiidlohku, mii ovdalis artihkkalis boahtá ovdan.

Juoga eará maid ohppiidlogostatistihkka ii daja maidige, lea makkár sámegieladilli ohppiide šaddá maŋŋil. Bohtet go oassi sis geat heitet sámegieloahpahusain goitge aktiivvalaččat hupmat sámegiela vai eai? Vai šaddá go nu ahte muhtimat sis maŋŋil eallimis barget earenoamáš ollu vai šaddet aktiivvalaš giellageavaheaddjin – nu gohčoduvvon ođđa hubmit («New Speakers») (geahča Rasmus 2019), ja movt dasto váikkuha dasa dat oahpahus maid heite skuvllas? Eará sániiguin dadjat: Bohtet go sii geat heite váldit ruovttoluotta giela? Movt erohus gaskal giellagáhtten- ja giellaealáskahttinsuohkaniin váikkuha dan jovkui?

2.5 Konklusuvdna

Dávjá go sámegiela ohppiidlogut leat almmuhuvvon, de lea deattuhuvvon jus logut leat lassánan vai njiedjan ovddit jagi ektui. Daid maŋemus jagiid lea lohku jeavddalaččat lassánan, ja dan dihte diehtelasat sáhtta illudit: Go leat stuorit bruttolohku ohppiin, de lea doaivva oažžut stuorit nettologu das man oallugat jotket sámegieloahpahusain miehta vuodđoskuvlla áigodagas.

Kollektiivvalaš geahčastagas – sámegiela boahteáigái ja lohku aktiivvalaš giellageavaheddiin ja giellaguddiin – lea loahpa loahpas nettolohku mii lea mávssolaš: Man ollu oahppit čadahit vuodđoskuvlla doarvái sámegieloahpahusain, vai šaddet juogo aktiivvalaš ja čeahpes sámegiela giellageavaheaddjin dahje leat ožžon vuodu mainna sáhttet šaddan danin viidásit oahppama bokte?

Ulbmil dáinna artihkkaliin lea fuomášuhttit movt sámegiela ohppiidlohku rievddada vuodđoskuvlla áigodagas. Dan dihte leat geahččan baicca movt ohppiidlohku rievddada mánáid ahkejoavkkuin dan sadjái go geahččat ohppiidlogu juohke skuvlajagis. Dan bokte lean gávnahan ahte leat oalle ollu oahppit geat heitet sámegieloahpahusain skuvlavázzima áigodagas.

Sáhtta dieđusge jerrat jus sámegiellohppiid heitin lea dušše juoga mainna ferte eallit. Dat ahte leat unnitlogugiela giellageavaheaddjin, gáibida eanas dilálašvuodain ahte olmmoš eambo áŋgirušša gielas ovddas ja ahte alddis lea ollu mokta dasa, ja ii dáidde leat diehttelas ahte buohkain lea dat mokta mii gáibiduvvo. Sámegielaidda ektui, maid buohkat rehkenastet unnit eambo áitojuvvon giellan, ii dárbbas eahpidit ge ahte lea sávahahtti ahte nu oallugat go vejolaš galget oažžut nu ollu go vejolaš sámegieloahpahusa. Earenoamáš mávssolaš lea ahte mánát ja nuorat ohppet ja ovdánahttet buvttadeaddji sámegiellagelbbolašvuoda, dan dihte go eanas ovttaskas olbmui gáibiduvvo ahte bidjet ollu návccaid olahit nanu gelbbolašvuoda rávis olmmožin.

Nugo ođđadárogiela heitin oahpahas lea leamaš diehttelas oassi almmolaš gielladigaštallamis Norggas, ja nu berrešii sámegiela dáfus maid digaštallot. Go dakkár fáttát bohtet guovddáš eiseválddiid stivrendokumeanttaide, de leat buoret vejolašvuodát ahte dat váldojit duodas.

Go lean duodaštan ahte leat oalle ollu oahppit geat heitet sámegieloahpahasain – juohke viđat vuosttašgielatoahppi, juohke goalmmát nubbingielatoahppi (sámegiella 2) ja guovttis golmma sámegiella 3 oahppis – de lea boahte lávki gávnahit mii lea sivva dasa go ná oallugat heitet. Dás lean dušše čujuhan muhtin vejolaš sivaidda, ja viidát digaštallan dán áššis berre láidestit eambo ulbmillaš guorahallamiidda, mat sáhttet addit čiekŋalit analysaid ja sihkkareabbo vástádusaid.

Daid vástádusaid ektui mat ovdanbohtet, de galggašii sáhttit vuordit ahte oažžut bures guorahallon čilgehusaid, nu ahte boahte bargu livčče heivehit doaibmabijuid maiguin unnida ahte oahppit heitet sámegieloahpahasain. Makkár doaibmabijut galggašii leat, boahá sihkkarit rievddadit joavkkus jovkui ja konteavsttas kontekstii, muhto prinsihppa jáhkkimis livčče ahte go lea sámegiella fágan, de galggašii dahkat dan nu álkin ja maid nu beroštahttin go vejolaš. Digaštallamis ovdalis lean čujuhan ahte erohus lea hui guovddázis gaskal *giellagáhtten- ja giellaealáskahttinsuohkaniid*, man dihte jáhkkimis livčče hui mávssolaš áŋgiruššat earenoamážiid guovlluin gos sámegiella dál ii leat servodatguoddi giella.

Okta gažaldat maid berre lohtet lea jus oahppoplánat mat dál leat anus – sámegiella vuosttašgiellan (sámegiella 1) ja sámegiella nubbingiellan (sámegiella 2 ja 3) - , jus dat leat doarvái máškidat ja/dahje doarvái offensiivvalaččat dustet sámegiellohppiidda mánggabealálaš dárbbuid. Dál ovdamearkka dihte ii gávdno makkár ge pedagogalaš modealla sámegieloahpahasii man ulbmil lea oažžut sámegiela oahpahasgiellan mánáide gain ii leat ovdalaččas nu nanu sámegiellagelbbolašvuodta. Seamma beroštahtti go geahččalit garvit ohppiidda heitimis sámegiella 1 oahpahasain, de livčče maid geahččat movt oččošii sámegiella 2 ja 3 ohppiidda šaddat sámegiella 1 oahppin. Dakkár giellalávgunmodeallat gávdnojit eará našuvnnaš unnitlogugielain eará riikkain, ja soaitá dál lea áigi bohtán digaštallat goas ja movt dan galggašii dahkat maiddá sámegiela dáfus Norggas?

2.6 Rávvagat

- Go sámegiela ohppiidloguid almmuha, de berre maid čuovvut mielde movt logut rievddadit mánáid ahkejoavkkuid ektui.
- Lea netto heitin buot oahppoplánaid sámegielohppiin vuodđoskuvlla áigodagas. Manemus áiggiid heitet sullii 20 proseanta ohppiin sámegiela 1, badjel 30 proseanta sámegiella 2 ja lagabui 40 proseanta sámegiella 3. Dan dihte ferte guorahallat eambo makkár ákkat leat go heitet sámegieloahpahasain, ja maid sáhtášii dahkat unnidit dan logu.
- Sámegiela heitin oahpahasas lea ášši maid berre loktet vai dat šaddá oassin almmolaš ságastallamis sihke báikkálaččat, guvllolaččat ja riikaviidosáččat.
- Sámegiela heitin oahpahasas guovdilastá erohusa gaskal sámegiela giellagáhtten- ja giellaealáskahttinsuohkaniid ja dan dáfus oaidnit ahte dárbbasuvvojit goabbatlágan doaibmajuid biddjot johtui dain kategoriijain.
- Viidásit geahčastagas guovdilastá sámegiela heitin oahpahasas maid digaštallat jus dálá sámegieloahpahasas oahppoplánat leat nu buorit ahte skuvla galgá nagodit bargat ealáskahttit sámegiela Norggas, dahje jus gávdnoš buoret molssaeaktu.

Referánsat ja gáldut

Grepstad, Ottar (2004). Den språklege lekkasjen. Årstale nr. 4 om tilstanden for nynorsk skriftkultur. Ivar Aasen-tunet, Ørsta, 29. september 2004. Publisert som kapittel 4 i Grepstad (2012).

Grepstad, Ottar (2012). Draumen om målet: Tilstandsrapportar frå Norge og Noreg. Samlaget.

Hætta, Lena Romsdal (2018). «Fievrridit sámegiela viidásat mánáide lei ollu váddásat go ledjen doivon»: Sámegiela dili guorahallan Álttás. Masteroppgåve, Sámi allaskuvla.

NOU 18 (2016). *Hjertespråket — Forslag til lovverk, tiltak og ordninger for samiske språk*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2016-18/id2515222/> Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

PROBA (2014). Undersøkelse av nynorsk som hovedmål. Rapport 2014 – 07, PROBA Samfunnsanalyse. <https://proba.no/rapport/undersokelse-av-nynorsk-som-hovedmal/>

Prop. 108 L (2019–2020). Lov om språk (språklova). <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-108-l-20192020/id2701451/>

Rasmus, Sini (2019). Sámi ođđahállit: Sosiolingvisttalaš guorahallan: go sápmelaš sámástiŋgoahtá rávisolmmožin. Masterbargu, Sámi allaskuvla.

Rasmussen, Torkel (2015). Samisk språk i grunnskolen og videregående opplæring. Samiske tall forteller 8, 17–41.

Riksrevisjonen (2019–2020). Undersøkelse av samiske elevers rett til opplæring i og på samisk. Dokument 3:5. <https://www.riksrevisjonen.no/rapporter-mappe/no-2019-2020/undersokelse-av-samiske-elevers-rett-til-opplaring-i-og-pa-samisk/>

Språkrådet (2018). *Språk i Norge – kultur og infrastruktur*. <https://sprakinorge.no>

St.meld. nr. 35 (2007–2008). *Mål og mening — Ein heilskapleg norsk språkpolitikk*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-35-2007-2008-/id519923/> Kultur- og kyrkjedepartementet.

Wold, Ingrid (2019). Kvifor ikkje nynorsk? Eit metaperspektiv på sju studiar om språkbortval i randsoner. *Målbryting* 10 (2019): 77–99. <https://septentrio.uit.no/index.php/malbryting/article/view/4825>

Diehtogáldut

Grunnskolen informasjonssystem (Utdanningsdirektoratet): <https://gsi.udir.no>
Nordsamisk 2003–04 til 2019–20 (Troms og Finnmark). Uttrekk med prikking (xls-fil) frå Utdanningsdirektoratet, sendt 24.11.2020 av førstekonsulent Sindre Mikael Haugen.

Fagvalg i videregående skole – elever (Utdanningsdirektoratet): <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-videregaende-skole/fagvalg-i-videregaende-skole/fagvalg-vgs/>